

Josep Balari i Jovany (Barcelona 1844-1904)

Filòleg, historiador, hel·lenista i taquígraf



Llicenciat l'any 1868 en dret i filosofia i lletres per la Universitat de Barcelona, on va ser deixeble de M. Milà i Fontanals, J. Rubió i Ors, F. Llorens Barba i A. Bergnes de las Casas. Va ser professor auxiliar d'història d'Espanya i de llengua hebrea a la universitat i durant uns anys es va dedicar a l'exercici de les lleis (1871-1873). Una de les seves activitats destacades va ser la taquígrafia. Col·laborà en la difusió del sistema creat pel seu amic Pere Garriga amb publicacions històriques i crítiques sobre aquesta matèria i va presidir fins al 1877 la Corporació Taquígràfica del Sistema Garriga. De 1872 a 1881 va ocupar la plaça de catedràtic de taquígrafia de l'Institut General i Tècnic, que depenia de la Diputació de Barcelona. Va assistir a Londres al I Congrés Internacional de Taquígrafia i va fer conferències sobre aquesta matèria a l'Ateneu Barcelonès. El 1881 guanyà la càtedra de grec de la Universitat de Barcelona, plaça que es va veure obligat a deixar el 1901 per motius de salut. Dotat d'excel·lent disposició per a l'ensenyament, despertava gran entusiasme entre els seus alumnes i originà una escola de deixebles que ocuparen càtedres de llengües clàssiques en diverses universitats.

El 1875 passà a ser membre del cos de mantenidors dels Jocs Florals i l'any 1894, en ser nomenat president dels Jocs Florals, féu un important parlament sobre el passat i el futur de la llengua catalana. L'any 1878 va ingressar a la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, de la qual va ser secretari (1882-1883) i president (1893-1901). D'aquesta entitat rebé l'encàrrec, juntament amb Manuel Milà i Fontanals, de codificar l'ortografia de la llengua catalana a partir de criteris vàlids per als nous temps. El 1879 va presentar el *Projecte d'ortografia catalana amb un estudi dels seus fonaments filosòfics* i el 1884 es van donar a conèixer les normes que van ser seguides per diverses entitats i escriptors, però van coincidir amb la normalització iniciada per la revista *L'Avenç*, continuada i aprovada per l'Institut d'Estudis Catalans l'any 1913. Malgrat això, alguns acadèmics i els organitzadors dels Jocs Florals de Barcelona, que també li havien demanat la normalització ortogràfica dels treballs que anaven editant, van mantenir la normativa de l'Acadèmia fins al 1931. El 1888 ingressà a la Reial Acadèmia de Ciències Naturals i Arts de Barcelona. D'aquesta institució va escriure una història publicada el 1895, i el 1897 en va fer una altra de la Universitat de Barcelona.

En el camp que més va destacar va ser el de la filologia, sobretot en els estudis de lexicografia, etimologia i onomàstica en general, i de la catalana en concret. L'entusiasme per la ciència filològica fou una constant durant la seva vida. Va editar textos medievals (*Sentències morals d'en Jafudà* i una antologia de *Regles de bona criança del Terç del Crestià*, de F. Eiximenis). El 1880 va escriure una ressenya sobre l'obra de S. Sanpere i Miquel, *Un estudi de toponomàstica catalana*; el 1889 va publicar *Influència de la civilització romana en Catalunya comprovada per la orografia*; el 1890, *Poesía fósil. Estudios etimológicos*; el 1892, *Orografía. Estudio etimológico de los nombres de cimas ó cumbres de montañas*. La seva obra onomàstica va culminar el 1897 amb la publicació dels *Orígenes històrics de Catalunya*, guanyadora del premi Martorell l'any 1897 i publicada dos anys després. La gran quantitat de notícies històriques i filològiques que havia aplegat en les seves recerques per diferents arxius de Catalunya feia preveure una continuació que no va ser possible i molts dels seus materials han romàs inèdits. En aquest llibre, simbiosi entre llengua, història i geografia, analitza documents de l'època comtal catalana dels segles IX al XII, cerca l'etimologia i el significat dels topònims catalans i en destaca aspectes lligats a la geografia, la conquesta de nous territoris, l'organització social i política, l'economia i la vida domèstica. Aquest valuós treball marca l'inici científic dels estudis de la toponímia i l'antroponímia catalana.

Va deixar materials per a la redacció del que podria ser una gramàtica històrica i d'un diccionari català, el *Diccionario Balari*, publicat a cura de Manuel de Montoliu entre els anys 1926 i 1936, però es va quedar a la lletra G i no va tenir continuació després de la guerra.

Obra filològica

- “L’Engadina y’l ladín que allí’s parla”, *La Renaixensa*, any IV, núm. 12-17. Barcelona: 1874. [Reproduït a *Escrits filològics*]
- *Proyecto de ortografía catalana con un estudio de sus fundamentos filológicos*. Barcelona: J. Jepús, 1879. [Reproduït a *Escrits filològics*]
- *Algunas consideraciones sobre la formación del romance castellano*. Barcelona: J. Jepús, 1881. [Reproduït a *Escrits filològics*]
- *Etimologías catalanas*. Barcelona: J. Jepús, 1885. [Reproduït a *Escrits filològics*].
- “Cataluña bilingüe”, *La España Regional*, any I núm. 3, tom I (1886), p. 307-318. [Reproduït a *Escrits filològics*]
- *Influencia de la civilización romana en Cataluña comprobada por la orografía*. Barcelona: A. Verdaguer, 1889. [Reproduït a *Escrits filològics*]
- “Estudio etimológico y comparativo”. *La España Moderna* I. Barcelona: 1889. [Reproduït a *Escrits filològics*]
- *Poesía fósil. Estudios etimológicos*. Barcelona: A. Verdaguer, 1890. [Reproduït a *Escrits filològics*]
- “Sobre el passat i el futur del català”. *La Renaixensa*. Barcelona: 1894. [Discurs llegit en la festa dels Jocs Florals de 1894. Reproduït a *Escrits filològics*]
- *Orografía. Estudio etimológico de los nombres de cimas ó cumbres de montañas*. Barcelona: 1892. [Reproduït a *Escrits filològics*]
- **“Intensivos ó superlativos de la lengua catalana”**, *Memòries de la Reial Acadèmia de Bones Lletres*, VI. Barcelona: 1898, [Reproduït a *Escrits filològics*]
- **“Nota de etimología catalana”**, *Boletín de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona* tom 1, núm. 1 (1901-1902), p. 2-4. [Reproduït a *Escrits filològics*]
- **Orígenes históricos de Cataluña**. Barcelona: Hijos de Jaime Jepús, 1899. Sant Cugat del Vallès: Instituto Internacional de Cultura Románica, 1964. [Reproduït a *Estudis filològics* el capítol dedicat a les vinyes]



- “Etimologia, significación y uso sintáctico de la palabra *ray*”, apèndix del discurs d’entrada de Ll. Segalà a la Reial Acadèmia de Bones Lletres el 1916. [A *Escrits filològics*]
- *Nociones de sintaxis griega para uso de los alumnos*. Barcelona: J. Torrellas, 1907. Reedició de la Universitat de Barcelona, 1924.
- *Escrits filològics*. Barcelona: Alta Fulla, 1990 (Documents de Filologia Catalana; 7). Edició a cura de Pere J. Quetglas. [Conté un extens estudi sobre J. Balari, la seva obra publicada i inèdita i una àmplia bibliografia de J. Balari i de la seva obra]
- *Diccionario Balari. Inventario lexicográfico de la lengua catalana compilado por el Dr. D. José Balari y Jovany y dispuesto para su publicación por el Dr. D. Manuel de Montoliu*. Barcelona: Imp. Elzeviriana i Librería Camí, 1926-1936.

Bibliografia sobre Balari i la seva obra

- D'ABADAL, Ramon. "**Balari y Jovany y sus Orígenes históricos de Catalunya**". *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, XXIX, 1962, p. 3-15.
- AGUILÓ, Àngel. "**Necrología. El Dr. D. José Balari Jovany**". *Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos*, 3a època, XI (1904), p. 177-179.
- ALCOVER, Antoni M. "El Dr. Joseph Balari y Jovany". *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana*, II. Palma: 1904-1905, p. 115-130.
- BADIA I MARGARIT, M. "**Els noms de lloc catalans maçana (i afins) a la llum de la documentació llatina medieval**". *Estudis romànics* VII. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1961, p. 157-174.
- BUIXADERAS, Enrique. "**Doctor Don José Balari**". A *La Vanguardia*, any XI, núm. 1883, del 24 de maig 1891, p. 4. [Conté quatre dibuixos de J. Balari]
- CASASSAS I YMBERT, Jordi. "A propòsit de la *Història de la Universitat de Barcelona* de J. Balari i Jovany", *Història de la Universitat de Barcelona*, I Simposium 1988. Barcelona: Publicacions Universitat de Barcelona, 1990, p. 629-635.
- CONDOM I GRATACÒS, Dolors. "**Les recerques de J. Balari i Jovany a l'Arxiu de la Cúria Eclesiàtica de Girona**", *Annals de l'IEG*, 34. Girona: Institut d'Estudis Gironins, 1994, p. 643-653.
- COLON, Germà; SOBERANAS, Amadeu-J. *Panorama de la lexicografia catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, Biblioteca Universitària, 1986, p. 197-208.
- GARCÍA JORDÁN, Pilar. *José Balari y Jovany (1844-1904). Su biblioteca y su vida académica en la Universidad de Barcelona*. Barcelona: Universitat de Barcelona, 1976. [Tesi de llicenciatura inèdita]
- GRIERA, Antonio. *José Balari Jovany (1804-1904), précurseur et grand maître des études toponymiques en Espagne*. Lovaina: Centre International d'Onomastique, s.d. [1955].
- LLOVET, Joaquim. "**Balari i Jovany i el seu model de Civitas fracta**", *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 54. Mataró: 1996, p. 18-20.
- MATEU IBARS, Josefina. *Fuentes toponímicas en los pergaminos condales de la Cancillería del Archivo de la Corona de Aragón (s. IX-XII) y su valoración histórica*. Barcelona: Universitat de Barcelona, Facultat de Geografia i Història, Departament d'Història Medieval, Paleografia i Diplomàtica, 1999.
- QUETGLAS, Pere J. "Entre la historia y la filología", *Profesor Francisco Marsá, Jornadas de filología*. Barcelona: Universitat de Barcelona, 1990 p. 223-236 (Col·lecció Homenatges).
- QUETGLAS, Pere J. "Cap a la recuperació del llegat lexicogràfic de J. Balari", *Estudis de llengua i literatura catalanes XXI. Miscel·lània Joan Bastardes*, vol. 4. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1990, p. 117-133.
- QUETGLAS, Pere J. "**Josep Balari i Jovany. El camí cap a Europa**". A: *Del romanticisme al noucentisme. Els grans mestres de la filologia catalana i la filologia clàssica a la Universitat de Barcelona*, de Jordi Malé, Rosa Cabré i Montserrat Jufresa. Barcelona: Edicions de la Universitat de Barcelona, 2004, p. 41-50.
- RICO, Albert; SOLÀ, Joan. *Gramàtica i lexicografia catalanes: síntesi històrica*. València: Publicacions de la Universitat de València, 1995. P. 144 i 145. (Col. Biblioteca Lingüística Catalana; 26).

- SEGALÀ, Lluís. *El Dr. Joseph Balari y Jovany*. Discurs d'ingrés a la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona. Barcelona: Impr. Casa de la Caritat, 1916.
- SEGURA, Joan. "Crítica de la teoria sobre'ls noms topogàfichs dels *Orígenes històrics de Catalunya* del Dr. Balari", *La Veu del Montserrat*, núm. 51. Vic: 1900, p. 404-405.
- TORT I DONADA, Joan. "**Sobre el valor geofraficotoponímic de l'obra *Orígenes històrics de Catalunya* (1899) de Josep Balari i Jovany**", *Butlletí de la Societat d'Onomàstica* 106-107, *Homenatge a Andreu Romà*. Barcelona: 2007, p. 167-179.
- TRIAS FERRI, Laura. *Índex lèxic i conceptual dels "Orígenes històrics de Catalunya" de Josep Balari i Jovany*. Barcelona: Edicions de la Universitat de Barcelona, 2008.



“La Vanguardia”, Edició del 24 de maig de 1891 (pàg. 4).

“La enseñanza oficial en Barcelona. La Universidad. Cátedra de lengua griega. Doctor Don José Balari”, per Enrique Buxaderas.*

* *Cliqueu el títol si voleu llegir l'article.*